

Marek Antoni Nowicki

Europejski Trybunał Praw Człowieka – przegląd orzecznictwa (styczeń–marzec 2005 r.)

Palestra 50/7-8(571-572), 170-176

2005

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

DRAWA CZŁOWIEKA



Marek Antoni Nowicki

Europejski Trybunał Praw Człowieka – przegląd orzecznictwa

(styczeń–marzec 2005 r.)

Prawo do życia (art. 2)

Państwo ponosi odpowiedzialność także, gdy władze nie zachowały należytej ostrożności przy wyborze środków i metod operacji wojskowej pozwalających uniknąć, a w każdym razie ograniczyć liczbę przypadkowych ofiar.

*Orzeczenie Isayeva v. Rosja, 24.2.2005 r.,
Izba (Sekcja I), skarga nr 57950/00, § 176.*

Artykuł ten nie gwarantuje każdemu absolutnego bezpieczeństwa w każdej sytuacji wiążącej się z ryzykiem dla integralności fizycznej. Nie można zwłaszcza uznać, że państwo ma obowiązek chronić nieostrożnych pasażerów.

*Decyzja Bone v. Francja, 1.3.2005 r.,
Izba (Sekcja II), skarga nr 69869/01 – dot. śmierci pasażera, który wypadł z pociągu.*

Trybunał nie może zastąpić swoją własną oceny sytuacji przez policjanta na miejscu akcji, który musi błyskawicznie reagować, aby uniknąć istniejącego – w jego mniemaniu – ryzyka dla życia.

*Orzeczenie Bubbins v. Wielka Brytania, 17.3.2005 r.,
Izba (Sekcja III), skarga nr 50196/99, § 139.*

Użycie broni przez funkcjonariuszy może być usprawiedliwione, nawet gdy wynika z uczciwego przekonania, uznanego racjonalnie za uzasadnione w trakcie samej akcji, które później jednak okazało się błędne. Inne podejście nakładałoby na państwo i jego personel nierealistycznie duże wymagania, mogące rodzić ryzyko dla życia jego samego i innych ludzi.

*Orzeczenie Bubbins v. Wielka Brytania, 17.3.2005 r.,
Izba (Sekcja III), skarga nr 50196/99, § 138.*

Zakaz tortur (art. 3)

Sam zakaz kontaktów z innymi aresztowanymi ze względów bezpieczeństwa, dyscypliny i ochrony nie jest formą kary lub traktowania niehumanitarnego.

*Decyzja Bastone v. Włochy, 18.1.2005 r.,
Izba (Sekcja II), skarga nr 59638/00.*

Odizolowanie aresztowanego od innych więźniów nie oznacza automatycznie niehumanitarnego traktowania. W wielu krajach Konwencji istnieją reżimy podwyższonego bezpieczeństwa stosowane wobec więźniów niebezpiecznych. Mają zapobiec ucieczce, agresji lub zakłóceniom porządku w więzieniu. Polegają na czasowym usunięciu ze wspólnoty więziennej w połączeniu ze wzmocnioną kontrolą zachowania (zob. *raport Komisji w sprawie Kröcher-Möller v. Szwajcaria, skarga nr 8463/78, DR. 34/24*).

*Orzeczenie Ramirez Sanchez v. Francja, 27.1.2005 r.,
Izba (Sekcja I), skarga nr 59450/00, § 110.*

Izolacja niebezpiecznego więźnia może oznaczać traktowanie niehumanitarne i poniżające, a w niektórych okolicznościach tortury, zwłaszcza w razie całkowitej izolacji sensorycznej połączonej z izolacją społeczną. Również reżim daleko idącej izolacji więźnia w korytarzu śmierci (bez kontaktu ze światem zewnętrznym, przy braku zgody na wysyłanie i otrzymywanie listów, pozbawieniu prawa do kontaktów z adwokatem i regularnych wizyt rodziny), lub szczególnie dolegliwe warunki uwięzienia prowadzą do naruszenia art. 3 Konwencji.

*Orzeczenie Ramirez Sanchez v. Francja, 27.1.2005 r.,
Izba (Sekcja I), skarga nr 59450/00, § 111.*

Prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego (art. 5)

Art. 5 ust. 1 lit. e Konwencji dotyczy różnych kategorii osób, a więc osób szerszących choroby zakaźne, umysłowo chorych, alkoholików, narkomanów i włóczęgów. Wszyscy oni mogą być pozbawieni wolności na podstawie zarządzenia o przymusowym leczeniu, lub ze względów polityczną socjalną albo na obu podstawach równocześnie. Można więc uznać, że głównym powodem jest nie tylko zagrożenie bezpieczeństwa publicznego, ale także interes własny takich osób.

*Orzeczenie Enhorn v. Szwecja, 25.1.2005 r.,
Izba (Sekcja II), skarga nr 56529/00, § 43.*

Istotne kryteria oceny zgodności pozbawienia wolności z prawem w celu zapobieżenia szerzeniu się choroby zakaźnej to: czy fakt ten zagraża zdrowiu publicznemu i bezpieczeństwu oraz czy pozbawienie wolności jest środkiem ostatecznym mającym temu zapobiec. W razie niespełnienia tych kryteriów pozbawienie wolności staje się bezpodstawne.

*Orzeczenie Enhorn v. Szwecja, 25.1.2005 r.,
Izba (Sekcja II), skarga nr 56529/00, § 44.*

Prawo do rzetelnego procesu sądowego (art. 6 ust. 1)

Zwłaszcza w postępowaniach karnych o gwałty seksualne ochrona pokrzywdzonych może wymagać podjęcia określonych środków. Często konfrontacja wbrew własnej woli z oskarżonym jest bardzo dolegliwa, tym bardziej, gdy pokrzywdzona jest nieletnia. Środki te

należy jednak pogodzić z możliwością odpowiedniego i skutecznego korzystania z prawa do obrony.

*Decyzja Accardi i inni v. Włochy, 20.1.2005 r.,
Izba (Sekcja III), skarga nr 30598/02.*

Nie można uznać, iż państwo miało przemożny wpływ na codzienną działalność Fundacji, lub decyzje przez nią podejmowane wobec indywidualnych osób występujących z roszczeniami. Państwo odgrywało jednak istotną rolę przy tworzeniu ogólnych ram działania tej Fundacji. To, że państwo wybrało formę funkcji zleconej, w wyniku której niektóre jego uprawnienia wykonuje inny podmiot, nie może rozstrzygać o odpowiedzialności podmiotowej państwa. Wykonywanie władzy państwowej wpływające na prawa i wolności Konwencji rodzi kwestię odpowiedzialności państwa niezależnie od formy, jaką ono przybiera, np. przez zlecenie tego organizacji, której działalność jest uregulowana prawem prywatnym. Decyzja państwa o zleceniu instytucji prawa prywatnego obowiązków wynikających z porozumień międzynarodowych nie zwalnia państwa z odpowiedzialności, którą ponosiłoby w razie wykonywania ich samodzielnie.

*Decyzja Woś v. Polska, 1.3.2005 r.,
Izba (Sekcja IV), skarga nr 22860/02.*

Członkowie izby morskiej (prezes i wiceprezes) są powoływani i odwoływani przez ministra sprawiedliwości w uzgodnieniu z ministrem żeglugi, nie można ich więc uważać za nieusuwalnych. Są oni poza tym hierarchicznie podlegli ministrom. Tak więc, izby morskiej – w kształcie wynikającym z prawa polskiego – nie można uważać za sąd niezawisły, zapewniający poszanowanie wymagań rzetelności postępowania zawartych w art. 6 Konwencji.

*Orzeczenie Brudnicka i inni v. Polska, 3.3.2005 r.,
Izba (Sekcja III), skarga nr 54723/00, § 41.*

Można zgodzić się na interwencję państwa w postępowaniu zmierzającym do wykonania decyzji sądu, jednak podobna interwencja nie może prowadzić do uniemożliwienia, unieważnienia lub opóźnienia w nadmierny sposób jej wykonania, ani tym bardziej, zakwestionowania jej istoty. Zawieszenie wykonania decyzji sądowej na okres ściśle konieczny do znalezienia satysfakcjonującego rozwiązania problemów porządku publicznego może być usprawiedliwione tylko wyjątkowo.

*Orzeczenie Matheus v. Francja, 31.3.2005 r.,
Izba (Sekcja I), skarga nr 62740/00, § 55.*

Wolność myśli, sumienia i wyznania (art. 9)

Sposób prowadzenia kontroli bezpieczeństwa na lotniskach mieści się w granicach swobodnej decyzji państwa, tym bardziej, że chodzi wyłącznie o środek jednorazowy.

*Decyzja Phull v. Francja, 11.1.2005 r.,
Izba (Sekcja II), skarga nr 35753/03
– dot. obowiązku zdjęcia turbanu przed przejściem
przez punkt kontroli bezpieczeństwa na lotnisku.*

Wolność wypowiedzi (art. 10)

W społeczeństwie demokratycznym nawet małe i nieformalne grupy muszą mieć możliwość skutecznego prowadzenia działalności. Ważny interes publiczny wymaga, aby mogły

przyczyniać się do publicznej debaty przez rozpowszechnianie informacji i idei w sprawach powszechnego interesu takich, jak zdrowie i ochrona środowiska.

*Orzeczenie Steel i Morris v. Wielka Brytania, 15.2.2005 r.,
Izba (Sekcja IV), skarga nr 68416/01, § 89.*

Ochrona dziennikarzy na podstawie art. 10 informujących o kwestiach interesu ogólnego istnieje pod warunkiem, iż działają w dobrej wierze, aby zapewnić dokładną i wiarygodną informację zgodnie z etyką dziennikarską. Ta sama zasada ma zastosowanie do innych osób angażujących się w debatę publiczną. Dziennikarze są uprawnieni do pewnej przesyady lub nawet prowokacji. W ulotce używanej do kampanii powinno się to również w jakimś stopniu tolerować lub nawet tego oczekiwać.

*Orzeczenie Steel i Morris v. Wielka Brytania, 15.2.2005 r.,
Izba (Sekcja IV), skarga nr 68416/01, § 90.*

Nałożenie na pozwanego w sprawie o zniesławienie obowiązku udowodnienia prawdziwości zniesławiających oświadczeń jest w zasadzie zgodne z art. 10 Konwencji. Tylko wyjątkowo można zwolnić gazetę ze zwykłego obowiązku weryfikacji wypowiedzi o faktach.

*Orzeczenie Steel i Morris v. Wielka Brytania, 15.2.2005 r.,
Izba (Sekcja IV), skarga nr 68416/01, § 93.*

Wielkie firmy nieuchronnie i świadomie poddają się ścisłej kontroli swoich działań, a – jak w przypadku zarządzających nimi biznesmenów – granice dopuszczalnej krytyki są wtedy szersze niż wobec zwykłych ludzi. Oprócz interesu publicznego prowadzenia otwartej debaty dotyczącej praktyk biznesowych, istniał konkurencyjny interes ochrony sukcesu handlowego i pozycji firmy, jej udziałowców i pracowników oraz szerzej ujmowanego dobra gospodarczego. Państwo może swobodnie podejmować środki umożliwiające spółce kwestionowanie prawdziwości zarzutów i ograniczenie szkód, jeśli zarzuty narażają ją na utratę dobrego imienia.

*Orzeczenie Steel i Morris v. Wielka Brytania, 15.2.2005 r.,
Izba (Sekcja IV), skarga nr 68416/01, § 94.*

Prawo do ochrony mienia (art. 1 Protokołu nr 1)

W dziedzinach takich, jak mieszkania dla ludności, które współczesne społeczeństwa uważają za podstawową potrzebę społeczną, odgrywającą ważną rolę w polityce społecznej i gospodarczej państw Konwencji, często wymagane są jakieś formy regulacji. Decyzje o tym czy i kiedy można tę sferę pozostawić całkowicie grze sił wolnego rynku, czy też poddać kontroli państwa, jak również dotyczące wyboru środków i terminu zabezpieczenia potrzeb mieszkaniowych wymagają rozważenia skomplikowanych kwestii społecznych, gospodarczych i politycznych.

*Orzeczenie Hutten-Czapska v. Polska, 22.2.2005 r.,
Izba (Sekcja IV), skarga nr 35014/97, § 149.*

Ponieważ przepisy o czynszach kontrolowanych prowadzą do poważnych skutków dla wielu ludzi i konsekwencji gospodarczych i społecznych w skali kraju, władze muszą dysponować znaczną swobodą wyboru rodzaju kontroli korzystania z mienia oraz terminu wprowadzania ich w życie. Swoboda ta, chociaż znaczna, jest ograniczona. Korzystanie z

niej, nawet w związku z najbardziej skomplikowaną reformą państwa, nie może prowadzić do skutków sprzecznych ze standardami Konwencji.

*Orzeczenie Hutten-Czapska v. Polska, 22.2.2005 r.,
Izba (Sekcja IV), skarga nr 35014/97, § 185.*

Jeśli państwo po ratyfikowaniu Konwencji, w tym Protokołu nr 1, wprowadza przepis przewidywane pełne lub częściowe przywrócenie własności skonfiskowanej pod rządami poprzedniego systemu, można uznać, iż tworzą one nowe prawa majątkowe osób spełniających ich wymagania, chronione w art. 1 Protokołu nr 1. To samo dotyczy rozwiązań przewidujących zwrot własności lub odszkodowanie wprowadzonych we wcześniejszych przepisach, jeśli pozostały w mocy po ratyfikacji Protokołu nr 1.

*Decyzja Von Maltzan i inni v. Niemcy, 2.3.2005 r.,
Wielka Izba, skargi nr 71916/01, 71917/01 i 10260/02.*

Konwencja nie nakłada na państwo obowiązku naprawienia zła lub szkód wyrządzonych przez obce siły okupacyjne lub inne państwo. Dotyczy to także sytuacji prawnej państwa takiego, jak Niemcy, które jest sukcesorem takiego innego państwa. Podobnie art. 1 Protokołu nr 1 nie ogranicza swobody państw wyboru warunków, pod jakimi zgadzają się przywrócić prawa majątkowe osobom ich pozbawionym, lub wprowadzić możliwość uzyskania odszkodowania.

*Decyzja Von Maltzan i inni v. Niemcy, 2.3.2005 r.,
Wielka Izba, skargi nr 71916/01, 71917/01 i 10260/02.*

Prawo do swobodnego poruszania się (art. 2 Protokołu nr 4)

Kontrola bezpieczeństwa pasażerów na lotniskach przed wejściem na pokład samolotu nie ogranicza swobody poruszania się.

*Decyzja Phull v. Francja, 11.1.2005 r.,
Izba (Sekcja II), skarga nr 35753/03
– dot. obowiązku zdjęcia turbanu przed przejściem
przez punkt kontroli bezpieczeństwa na lotnisku.*

Zakaz ponownego sądenia lub karania (art. 4 Protokołu nr 7)

Zasada *non bis in idem* ma zastosowanie wyłącznie po uniewinnieniu lub skazaniu prawomocnym wyrokiem wydanym zgodnie z prawem i w postępowaniu karnym danego państwa.

*Decyzja Horciag v. Rumunia, 15.3.2005 r.,
Izba (Sekcja II), skarga nr 70982/01.*

Skargi indywidualne (art. 34)

W świetle ogólnych zasad prawa międzynarodowego, prawa traktatów i orzecznictwa międzynarodowego interpretacja zakresu środka tymczasowego nie może abstrahować od postępowania, którego taki środek dotyczy lub decyzji, której podjęcie ma zabezpieczyć.

*Orzeczenie Mamatkulov i Askarov v. Turcja, 4.2.2005 r.,
Wielka Izba, skarga nr 46827/99, § 123.*

Obowiązek na podstawie art. 34 Konwencji oznacza, iż państwa muszą powstrzymać się od nacisków na skarżących oraz wszelkich aktów, które mogłyby uniemożliwić Trybunałowi normalne rozpatrzenie skargi.

*Orzeczenie Mamatkulov i Askarov v. Turcja, 4.2.2005 r.,
Wielka Izba, skarga nr 46827/99, § 128.*

Przy stosowaniu środka tymczasowego chodzi o zachowanie zagwarantowanego skarżącemu prawa zanim dojdzie do wyrządzenia szkody, której nie można już naprawić. Środek tymczasowy ma więc ułatwić skuteczne korzystanie z prawa do skargi na podstawie art. 34 Konwencji.

*Orzeczenie Mamatkulov i Askarov v. Turcja, 4.2.2005 r.,
Wielka Izba, skarga nr 46827/99, § 125.*

Odmowa państwa zastosowania się do środków tymczasowych osłabia skuteczność prawa do skargi indywidualnej i formalne zobowiązania państwa na podstawie art. 1 Konwencji ochrony zagwarantowanych w niej praw i wolności. W rezultacie przeszkadza w skutecznym korzystaniu z prawa do skargi indywidualnej.

*Orzeczenie Mamatkulov i Askarov v. Turcja, 4.2.2005 r.,
Wielka Izba, skarga nr 46827/99, § 127.*

Art. 34 wymaga, zarzutu skarżącego, iż był rzeczywiście dotknięty zarzuconym naruszeniem. Nie wchodzi tu w grę rodzaj *actio popularis* w celu interpretacji Konwencji lub umożliwiającej zarzuty dotyczące prawa tylko dlatego, iż skarżącemu wydaje się, że jest ono sprzeczne z Konwencją. To samo dotyczy wydarzeń lub decyzji rzekomo naruszających Konwencję. Mechanizm ochrony na podstawie Konwencji może być uruchomiony jedynie w razie istnienia pokrzywdzonego, a więc osoby dotkniętej osobiście domniemanym naruszeniem. Kryterium tego nie można jednak stosować w sposób rygorystyczny, mechaniczny i nieelastyczny.

*Decyzja Fairfield i inni v. Wielka Brytania, 8.3.2005 r.,
Izba (Sekcja IV), skarga nr 24790/04.*

Aby móc domagać się uznania za pokrzywdzonego możliwym naruszeniem Konwencji, pokrzywdzony musi przedstawić rozsądne i przekonujące dowody pozwalające uprawdopodobnić nastąpienie naruszenia dotyczącego go osobiście. Nie wystarcza wyłącznie podejrzenie lub przypuszczenie.

*Decyzja Skender v. była Jugosłowiańska Republika Macedonii,
10.3.2005 r., Izba (Sekcja III), skarga nr 62059/00.*

Z obowiązującego orzecznictwa nie wynika, iż organa krajowe muszą przyznać pokrzywdzonemu tytułem odszkodowania taką samą kwotę, jaką Trybunał prawdopodobnie przyznałby na podstawie art. 41 Konwencji. Wysokość słusznego zadośćuczynienia na poziomie krajowym nie może jednak być wyraźnie za niska ze względu na szczególne okoliczności sprawy. Wtedy bowiem skarżący może nadal domagać się uznania za pokrzywdzonego naruszeniem jego praw chronionych przez Konwencję.

*Decyzja Bako v. Słowacja, 15.3.2005 r.,
Izba (Sekcja IV), skarga nr 60227/00*

*– dot. utraty statusu pokrzywdzonego po przyznaniu przez
Trybunał Konstytucyjny odszkodowania za przewlekłość postępowania sądowego.*

Decyzja lub środek korzystny dla skarżącego wystarcza w zasadzie do odebrania mu statusu pokrzywdzonego, jeśli władze krajowe przyznały, wyraźnie lub w sposób dorozumiany, a następnie naprawiły naruszenie.

*Orzeczenie Matheus v. Francja, 31.3.2005 r.,
Izba (Sekcja I), skarga nr 62740/00, § 45.*

Wymogi dopuszczalności (art. 35)

Skarga na podstawie ustawy z września 2004 r. może zapobiec naruszeniu prawa do rozprawy w rozsądnym terminie lub jego kontynuacji oraz zapewnić odpowiednie naprawienie szkody. Spełnia więc kryterium skuteczności wynikające z wyroku w sprawie Kudła. Tak więc od skarżącego w sprawach o przewlekłość postępowania wymaga się wniesienia skargi z żądaniem przyspieszenia postępowania i zasądzenia zadośćuczynienia.

*Decyzja Charzyński v. Polska, 1.3.2005 r.,
Izba (Sekcja IV), skarga nr 15212/03.*

Moc obowiązująca oraz wykonanie wyroków (art. 46)

Trybunał nie jest właściwy do badania, czy i w jakim stopniu państwo spełniło swoje zobowiązania na podstawie jednego z orzeczeń ani do zobowiązania państwa do wznowienia postępowania krajowego w podobnych sprawach. Nie istnieje na podstawie Konwencji prawo do wznowienia postępowania, w którym istnieje prawomocne orzeczenie. Gwarancje art. 6 ust. 1 nie mają zastosowania do postępowania dotyczącego wznowienia postępowania dotyczącego wznowienia sprawy cywilnej.

*Decyzja Komanický v. Słowacja, 1.3.2005 r.,
Izba (Sekcja IV), skarga nr 13677/03.*